

דמויות

סופרת ילדים מנוחה בריק-יפמן 1985 – 1903

מאת אריה בן-יוסף

בכסלו תשמ"ה הלכה לעולמה סופרת ילדים מנוחה בריק-יפמן ז"ל כרבים מסופרי-הילדים כן ספריה נבעו מפעילותה החינוכית. מנוחה בריק נולדה ברוסיה, סיימה את הגמנסיה בחרקוב, המשיכה את לימודיה היהודיים והעבריים בקורסים למורים בחרקוב. לאחר מכן למדה במכון לספרות באוניברסיטת מוסקבה וספגה תורה מפי מרצים נודעים. בשנת תרפ"ה נשלחה ע"י מרכז "החלוץ" ברוסיה למשק ההכשרה המרכזי — "תל-חי" שבצפון קרים, כדי לשמש בו מנהלת, מורה ומחנכת של קומונת הילדים של משקי "תל-חי" ו"מעין". ילדותה ונסיונה בהוראת ילדי הקומונות שימשו לה רקע לכתיבת ספריה — "משפחה בסנובסק" יצא לאור במוסקבה, בשפה הרוסית, בשנת 1965. הספר נועד לבני הנעורים ובו תיאור של משפחה יהודית טיפוסית ברוסיה, ערב המהפכה על כל יגונותיה המרובות ושמחותיה המועטות. בספר זה המחברת מתארת את דמויות הוריה — ר' ישראל בריק ז"ל שנפטר בדמי ימיו ואת בני המשפחה האחרים שנשאו ברמה את ערכי מורשתנו. המחברת הוכיחה את כשרונה הספרותי והאמנותי בתיאור הנפשות הפועלות ומניעיהן בספרה האוטוביוגרפי, אך לא רק בזאת בלבד, כי אם גם בתיאור הטבע הדומם שהיא מאנישה בצורה חיננית. בספרה כל הטבע כאילו מתרונן בעיתות שמחה והנו עצוב וחפוי ראש בעיתות מצוקה וצער. תכונה זו מודגמת, למשל בתיאור המיחם שבבית, כאילו אף הוא משתתף בצער הכללי ובוכה... ספר אחר מפרי עטה "שלוש עשרה שלנו", נועד גם הוא לבני הנעורים, נכתב במקורו ברוסית ותורגם לאידיש ע"י הסופר איציק קיפניס. בספר זה, שהינו, כאמור, פרי נסיונה החינוכי היא מתארת את דמויות חניכיה, את פרשת חינוכם והתנסותם, את תעלוליהם וכיצד הם מעצבים את אישיותם. בסיפור הראשון שבקובץ מסופר כיצד המורה מנוחה מביאה לחניכיה גדיה קטנה והיא מספרת להם שהאם שלה נהרגה ואז החניכים מאמצים אותה, דואגים לכל מחסוריה, וקוראים לה בשם "היתומה".

1. מ. בריק "דרייצן אונדזערע" קיוב. "קולטור ליגע" 1930.

יצוין שקווי דימוי מרובים מסתמנים בין דרכי החינוך של קומונת הילדים, כפי שהמחברת מתארת אותם בקובץ סיפוריה, לבין דרכי החינוך בחברה הקיבוצית בארץ. דומים במיוחד האתגרים והמבחנים של בני הנעורים בקומנות והצברים בקיבוצים (ר' למשל סיפוריו של עמוס בר, צבי לוז² ואחרים ההשוואה תופסת ביחס הרגשי לבעלי-החיים, שכן בכך נבחנת בגרותם וצמיחתם כבני אנוש בעלי רגש וחוש מוסרי מפותח³. קסם הסיפורים שבספר נעוץ בדרך התיאור של המ־חברת את הנעורים והנערות. היא אינה מתארת אותם ע"י הגדרת אופיים וטיבם, אלא על-ידי פעילותם, כיצד הם צומחים וגדלים מדי יום ביומו עד היותם לבעלי אישיות מגובשת. בסיפוריה הנערים והנערות מבלים את חייהם בשדות ניכר אך עולה קריאתם האילמת הבנויה על חרוזי שירו של ש. פרוג: "רק אחד בשבילנו האביב / בניר שלנו החביב...". אכן רובם של גיבורי סיפוריה שהיו חניכיה הגיעו לניר שלנו ונהיו לראשי החלוצים ובוני קיבוצים בארץ — גינוסר, אפיקים ועוד.

המחברת — מנוחה בריק זכתה להגיע לארץ רק לפני עשור שנים בהגיעה לארץ לא שפר עליה מנת חלקה, כי חוליים רבים פקדוה. ואף על פי כן שום תלונה לא עלתה על דל שפתייה, והיא הרעיפה על סביבותיה אהבה וידידות.

יש לקוות שבעתיד יתורגמו לעברית אחדים מספריה ואז סיפוריה הנלבבים שחרולי הזמן לא יוכלו להם יהנו ויחנכו עוד דורות רבים של ילדים ובני-נוער.

---

2. ר' למשל בקובץ סיפוריו לילדים — "ציד יונים".

3. ר' נעורים בקיבוץ בעיני מחנכיו וחניכיו, מוני אלון, ספרית פועלים תשל"ה.